

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Національна Академія мистецтв України
Інститут культурології
Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities
National Academy of Arts of Ukraine
Institute for cultural research
(Institute of culturology)
National Academy of Arts of Ukraine**

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
Науковий збірник**

**UKRAINIAN CULTURE:
PAST, MODERN AND WAYS OF DEVELOPMENT
Scientific journals**

**Напрямок: *Культурологія*
Branch: *Culturestudy***

**За загальною редакцією *В.Г. Виткалова*
Editor-in-Chief *V. Vytkalov***

**Засновано у 1995 році
Founded in 1995**

***Випуск 23*
*Issue 23***

**Рівне: РДГУ, 2016
Rivne: Rivne State University in the Humanities, 2016**

ББК 63.3(4Укр)-7

У45

УДК 94(477)

Співзасновники: Рівненський державний гуманітарний університет та Інститут культурології Національної Академії мистецтв України; видавець: Рівненський державний гуманітарний університет

Збірник перереєстрований МОН України як фахове видання з культурології (Додаток № 8 до наказу МОН України № 374 від 13.03.2017 р.)

Друкується за рішенням вчених рад РДГУ (протокол № 24 від 29 грудня 2016 р.) та Інституту культурології НАМУ (протокол № 11 від 22 грудня 2016 р.)

Видання зареєстровано ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2518-1890 (Print)

Видання індексується Google Scholar, РИИЦ (РФ) та Index Copernicus

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видано Міністерством юстиції України, серія КВ № 22258-12158 ПР від 20.05.2016 р.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

Богуцький Ю.П. – віце-президент НАМУ, академік НАМУ, кандидат філософських наук, професор, директор Інституту культурології НАМУ, голова редколегії

Виткалов С.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, відповідальний секретар, заступник голови

Волков С.М. – доктор культурології, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту культурології НАМУ

Випих-Гавронська А. – доктор мистецтвознавства (габілітований), професор, проректор відділу розвитку Академії ім. Я. Длугоша (Польща)

Гончарова О.М. – доктор культурології, професор, завідувач кафедри історії України Київського національного університету культури і мистецтв

Жукова Н.А. – доктор культурології, доцент, завідувач відділу етнокulturології та культурної антропології Інституту культурології НАМУ

Кравченко О.В. – доктор культурології, професор, декан факультету культурології і медіа комунікацій Харківської державної академії культури

Кузнєцова І.В. – кандидат філософських наук, доктор філософії (PhD), доцент, с. н. с., вчений секретар Інституту культурології НАМУ

Мішуров Г.С. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри духової музики УО «Білоруський державний університет культури і мистецтв»

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Сабадаш Ю.С. – доктор культурології, професор кафедри культурології і інформаційної діяльності Маріупольського державного університету

Сапенко Р. – доктор філософських наук, професор Інституту філософії Університету м. Зелена Гура (Польща)

Супрун-Яремко Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету

Чміль Г.П. – академік НАМУ, доктор філософських наук, професор, завідувач відділу світової культури і міжнародних культурних зв'язків Інституту культурології НАМУ

Швецова-Водка Г.М. – доктор історичних наук, професор кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи Рівненського державного гуманітарного університету

Шейко В.М. – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАМУ, ректор ХДАК

Шеретюк Р.М. – доктор історичних наук, професор кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. – Вип. 23 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Ю. П. Богуцький, С. В. Виткалов, Волков С. М. та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2016. – 208 с.

ISSN 2518-1890

Редагування англомовного тексту анотацій – **Р.В. Майборода (Миколаївський національний університет ім. В. Сухомлинського)**

Рецензент: **Петрова І.В.** – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурно-дозвілєвої діяльності КНУКіМ

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-культурологічної проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різні грані теоретико-методологічних проблем української культури. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-культурною спадщиною.

ISSN 2518-1890

the traditional experience of the dialogue of the cultures, without which to achieve the new modernity is impossible. The modern traditions of the leisure reach the era of ancient Greece, where the leisure phenomenon should be seen as an integral socio-cultural system, the implementation of which took place in the context of specific value orientations, ideological and moral coordinates.

The Greek mythology is perceived not only as a beautiful world of the religious beliefs, it is the social world of the Greeks' life.

The perception of the leisure in the ancient Greece as an essential attribute of the civil status of the person is substantiated. The integration processes in the formation of a common homeland are illuminated, and in the religion of the Greek policies – through the worship of the ancient Greeks to the local deities to the rendering of the accolades to the common Greek gods. In the celebrations in their honor the ideas and values of the Greek polis, of the common Greek community are embodied, which confirms the social essence of the leisure culture of the ancient Greeks.

The aim of this article is to study the social nature of the leisure in the ancient Greece.

Research methodology. Nine major publications in the mentioned problem (monographs, scientific articles, the materials of the literary monuments) have been used. The study is based on the principles of the objectivity, consistency, logic, historicism.

Results. It has been found that the social essence of the leisure in the ancient Greece contained in the individual's self-quenching of the certain moral qualities, the formation of the spiritual culture of the ancient man in general, civilizational measure of its behaviour, in particular. The ideas and values of the policy, community were expressed in the games indicating a social content of the Greek festive culture. During major holidays the Greeks experienced a direct introduction to their community, joining in the worship of their gods. The holidays during leisure formed the physical and spiritual qualities of the person, the civilizational character of a citizen of the policy, the social contacts of the people in the ancient society, claiming the status of a free citizen.

Novelty. The attempt is made to clarify the categories and the nature of the free time, the new interpretation of the social essence of the leisure of the ancient man.

The practical significance. The materials of the article can be used in the training courses in the specialty «Culturology», in the series of the disciplines in the cultural and leisure activities.

Key words: leisure, free time, free Greek, social essence, ancient Greece, holiday, Eleusinian Mysteries, the Olympic Games.

Надійшла до редакції 7.11.2016 р.

УДК 2-737:792 (477.81/.82)«17/18»

ШКІЛЬНИЙ ТЕАТР У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРДЕНУ ПІАРІВ НА ВОЛИНІ (XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)

Шеретюк Руслана Миколаївна, доктор історичних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
sheretyuk.r@gmail.com

З'ясовано обставини постановки римо-католицького чернечого ордену піарів на Волині та основні засади його культурно-освітньої діяльності впродовж XVIII – першої половини XIX ст. Виявлено, що одним із її векторів стало включення у навчально-виховну програму сценічного та музичного мистецтва, що втілювалося, зокрема, у функціонуванні шкільного театру. Розглянуто провідні аспекти значення шкільних театральних постановок для формування особистості вихованця піарського колегіуму на теренах Волині.

Ключові слова: Йосиф де Каласанс, орден піарів, Волинь, піарський колегіум, шкільний театр, музичне мистецтво.

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку вітчизняної педагогічної думки, яка впродовж усієї своєї історії розвивалася в тісному зв'язку з кращими надбаннями світової педагогіки, актуалізують проблему гуманістичної спрямованості діяльності латинських шкіл в освітньому просторі України. Показовим у цьому контексті стало функціонування піарського шкільництва Волині яке, формуючись під впливом ідей Просвітництва, не лише вбирало в себе досягнення тогочасної педагогічної науки, але й спиралося у своїй практиці на художню складову, долучаючи своїх вихованців до надбань західноєвропейського мистецтва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історіографія означеної проблеми має певний доробок. Вона представлена дослідженнями вітчизняних і закордонних науковців: О. Буравського [2], О. Волосатих [3], О. Прищепи [5], З. Рашевського [11], Л. Софронової [8], К. Шамаєвої [9] і ін., що, наголосимо, мають переважно узагальнюючий й опосередкований характер стосовно предмету даної наукової розвідки. Саме відсутність комплексного дослідження питання функціонування шкільного

театру на теренах Волині в контексті культурно-освітньої діяльності ордену піарів упродовж XVIII – першої пол. XIX ст. спонукала звернутися до більш докладного студіювання вказаної проблеми.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні ролі та значення використання сценічного та музичного мистецтва в навчально-виховній програмі піарських колегіумів Волині впродовж XVIII – першої пол. XIX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постать засновника ордену піарів, святого Йосифа Каласанса, а також його просвітницькі ідеї, що лягли в основу місіонерської діяльності цієї чернечої спільноти, здійснили неабиякий вплив на духовно-культурне життя багатьох європейських країн, в т.ч. і України.

У листопаді 1597 р. у Римі іспанський священник Йосиф де Каласанс заснував першу в Європі безкоштовну публічну школу. На той час ніхто не підтримував і не вірив у потребу й можливість організації безкоштовної народної освіти, але Йосифу де Каласансу вдалося створити мережу шкіл, де учнів навчали латини, рідної мови, математики і низки природничих наук. Цим освітнім установам Йосиф де Каласанс дав назву «благочестиві школи» (*scuole pie*), а товариство (згодом і чернечий орден) відповідно став називатися орденом піарів [12].

1621 р. у Римі постав римо-католицький чернечий «Орден Духовних Регулярних Убогих Матері Божої Благочестивих Шкіл» (лат. *Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*), або орден піарів (піаристів). Головний вектор його діяльності полягав у навчанні і вихованні дітей та юнацтва. Саме тому, крім трьох традиційних для католицького чернецтва обітниць (безшлюбності, бідності і послуху), піари давали ще й четверту: присвятити своє життя справі безкоштовного навчання і виховання дітей. Йосиф де Каласанс під іменем «Йосиф Богоматері» став першим верховним генералом ордену піарів, призначеним спочатку на 9 років, а з 1632 р. – пожиттєво.

Упродовж нетривалого часу освітні осередки цього ордену набули значного поширення не лише в Італії, але й за її межами; після Риму численні піарські школи були засновані в Генуї і Савоні, 1626 р. – у Неаполі, а 1630 р. – Флоренції. Вже 1631 р. перша благочестива школа з'явилася у Моравії, у м. Мікулов.

1641 р. польський король Владислав IV Ваза звернувся до керівництва ордену з проханням надіслати його представників для просвітницької роботи в Польщі, де вони й облаштувалися вже 1642 року. А 1665 р. була заснована Польська провінція піарів, 1695 р. – Литовська віце-провінція. 1736 р., у зв'язку зі зростанням чисельності монастирів і ченців, вона реорганізована у провінцію, до складу якої, зокрема, входили піарські монастирі у волинських міських поселеннях Брест-Литовського воєводства: Дубровиці та Любешові. Крім них, на Волині функціонував ще один чернечий осередок піарів – у містечку Межірічі Корецькому, що знаходився на території Волинського воєводства.

Навчально-виховна діяльність освітніх осередків римо-католицького ордену піарів Волині впродовж XVIII – першої пол. XIX ст. мала вагоме значення для розвитку духовно-культурного життя населення. У першу чергу це пов'язано з тим, що робота їх викладачів орієнтувалася на кращі досягнення європейської освіти, а самі школи були доступні для представників різних верств населення краю, незалежно від їх етнічної та конфесійної приналежності. Заслуговує на увагу те, що саме піари не лише відкрили на Волині безплатні школи для дітей, але й зробили значний внесок у демократизацію освіти краю. У них не було ні етнічної, ні станової, ні релігійної дискримінації. Це надає особливої вагомості тодішній унікальній системі шкільництва піарів.

Піарські школи у Любешові (1693 р.), Межірічі Корецькому (1720 р.) та Дубровиці (1740 р.) славилися як взірцеві. Високий науково-педагогічний потенціал викладацького складу, належне матеріальне забезпечення стали невід'ємними складовими функціонування цих освітніх установ. Піарські колегіуми очолювали непересічні особистості, що зробили вагомий внесок у розбудову освіти і культури Волині. Засади навчально-виховної діяльності цих піарських шкіл орієнтувалися на кращі досягнення тогочасної європейської освіти і науки [10; 211-212]. Зокрема, органічною складовою навчально-виховної програми піарських колегіумів Волині було використання музичного та сценічного мистецтва, що втілювалося, передусім, у функціонуванні шкільного театру.

Перші шкільні театри на теренах Речі Посполитої організовані римо-католицьким орденом єзуїтів наприкінці XVI ст. [6; 37-380]. Дослідник історії польського шкільного театру З. Рашевський твердить, що практично кожен тамтешній єзуїтський колегіум мав власний театр. Їхні сцени були прекрасно декоровані та обладнані, зокрема, спеціальними пристроями для регулювання світла. Всього ж, за даними цього науковця, впродовж XVII ст. на теренах Речі Посполитої функціонувало 59 єзуїтських шкільних театрів, на сценах яких відбулося майже 4 000 вистав [11; 44].

У тогочасному поліконфесійному середовищі Речі Посполитої театральні постановки вихованців єзуїтських колегіумів на етапі їх утвердження як обов'язкової складової навчально-виховної системи «Товариства Ісуса» викликали неоднозначні думки і навіть критичні зауваження. Так, введення сценічного мистецтва в систему підготовки молодого покоління заперечували представники протестантських кіл. Якийсь час шкідливого впливу театру побоювалися керівники ордену піарів, мотивуючи це тим, що він буде відволікати молодь від занять. Саме тому впродовж перших двох десятиліть перебування представників цієї чернечої спільноти в Польщі (1642-1659 рр.) в їх освітніх закладах шкільного театру не було [8; 31]. Однак із 1660 р. піари починають активно використовувати мистецтво сцени у своїй навчально-виховній роботі. Відомо, що вже наприкінці XVII ст. у Польщі нараховувалося 23 піарські шкільні театральні сцени, що функціонували впродовж усього XVIII ст. [11; 46].

Аналізуючи репертуар польського шкільного театру, російська дослідниця Л. Софронова у монографії «Поэтика славянского театра XVII – первой пол. XVIII в.: Польша, Украина, Россия» наголошує на тому, що він, на відміну від тогочасного репертуару української або російської театральної сцени, більше тяжів до світської тематики. Саме тому на його сценах, зокрема і піарських, ставилися переважно п'єси зі складними сюжетами, почерпнутими з античної історії та середньовічних хронік. Релігійна тематика шкільних постановок була представлена п'єсами різдвяного та великоднього циклів. Зрештою, з плином часу польський шкільний театр звернувся до класичного світського репертуару, зокрема, французької трагедії та комедії [8; 32]. Відомо, що в середині XVIII ст. на театральних підмостках піарських навчальних закладів Волині ставили п'єси Мольєра, Корнеля, Вольтера [2]. Це було виявом впливу французького Просвітництва, зокрема, цих його славетних представників, на життя польського, литовського, українського й білоруського народів. Водночас наголосимо на тому, що в культурній практиці XVII-XVIII ст. шкільний театр відігравав подвійну роль. З одного боку, він був інституцією з розвинутою естетичною програмою, а з іншого – допоміжною частиною загальної дидактичної програми. Відтак, він став не лише явищем мистецтва, але й засобом виховання, розгорнутим педагогічним прийомом, що застосовувався під час викладання двох із семи вільних мистецтв – поезики і риторики.

По-перше, участь у шкільних виставах допомагала учням оволодівати знаннями, розвивати їхню пам'ять і уяву. По-друге, шкільний театр слугував дієвим інструментом у процесі оволодіння ораторським мистецтвом, без якого освіта того часу була немислима. Крім того, театральна сцена вдосконалювала дикцію учнів та полегшувала обов'язкове в шкільній практиці запам'ятовування сентенцій стародавніх авторів, знаннями яких колишні вихованці піарських колегіумів згодом хизувалися під час публічних зібрань й урочистих подій приватного життя [8; 34].

На особливу увагу заслуговує й те, що шкільний театр на теренах Речі Посполитої, зокрема Волині, сприяв оволодінню учнями латинської мови. Переслідуючи саме цю навчальну мету, в тамтешніх піарських колегіумах упродовж XVIII ст. ставили театральні п'єси виключно латиною. Прикметно, що задля цього на латину перекладали праці видатного італійського поета і драматурга, яскравого представника західноєвропейської літератури доби рококо П. Метастазіо (1698-1782 рр.). Для них характерна піднесеність художніх образів, тонка передача ліричних станів героїв, поетична вишуканість мови та композиційна стрункість. Однак діяльність орденського шкільного театру не обмежувалася суто дидактичними завданнями. Вона мала за мету моральне та ідейне виховання молоді. У першу чергу це пов'язано з тим, що театральні постановки відповідним чином впливали на учнів, готували їх до активного суспільного життя, допомагали їм поглибити розуміння не лише релігійних догматів, але й принципів громадянської поведінки, показували їм приклади не лише добродесного життя, але й служіння вітчизні [8; 35]. У цьому контексті показовим є репертуар піарських освітніх закладів Волині, до якого входили п'єси, передусім, патріотичного змісту, зокрема, драми-панегірики, що прославляли видатних полководців і державних діячів Речі Посполитої. Зрештою, публічні театралізовані виступи вихованців піарів були знаковими подіями культурного життя тогочасної Волині [5; 59]. Так, важливою складовою культурного життя містечка Межиріччя Корецького на Волині став шкільний театр при місцевому піарському колегіумі (1720 р.). Сценічним майданчиком для вистав, презентованих учнями Межиріччя піарського колегіуму, була спеціальна театральна будівля, споруджена наприкінці 1780-х рр. у палацовому парку місцевих поміщиків Стецьких. У ній знаходилася зала, що вмщувала кількасот осіб.

Музичний супровід вистав забезпечувався оркестром, утримуваним власниками містечка Стецькими. У його складі було чимало вільнонайманих музикантів чеського та німецького походження. О. Волосатих наводить, зокрема, такі імена іноземних виконавців цього оркестру: валторніст Конятка (чеського походження) і німецький музикант на прізвище Гросс. Серед керівників

цього колективу, досить відомого на Волині першої пол. XIX ст., найчастіше згадуються скрипаль Камінський, а після 1820 р. – Антоні Липінський, брат славетного скрипаля-віртуоза. Відомо також, що диригентом на концертах часом виступав сам власник містечка Межиріча Корецького Людвік Стецький. За припущенням О. Волосатих, саме музиканти цього оркестру навчали музики вихованців Міжиріцького піарського колегіуму, оскільки викладач співу за італійською методикою у цьому навчальному закладі з'явився власне за безпосередньої участі Стецьких [3; 71].

Це підтверджується матеріалами студії К. Шамаєвої «Чеські музиканти на Волині», де йдеться, зокрема, про те, що в 20-х рр. XIX ст. у піарській школі Межиріча професійні музиканти навчали її учнів грі на клавикордах. Тут проходила музично-педагогічна діяльність Антона-Леопольда Галерта, який здобув музичну освіту у Празі, а також Йозефа-Войцеха Нудера, про якого збереглася наступна інформація: «учитель музики на клавикордах, років 48, вчився у Празі та Відні, виконує роботу з користю для юнацтва» [9; 4]. Зрештою, про високий рівень музичної підготовки вихованців межиріцьких піарів свідчить те, що вони брали участь в оперних виставах на сцені місцевого театру. Наприкінці 20-х рр. XIX ст. ними поставлено оперу В. Богуславського та Я. Стефані «Удаване диво, або Краків'яни та гуралі» [3; 71].

Наголосимо й на тому, що традиція шкільного театру, започаткована ченцями ордену єзуїтів на теренах України в XVI ст., згодом підхоплена й активно розвинута отцями-піарами впродовж XVIII – першої пол. XIX ст., стала не лише невід'ємною складовою системи тогочасного латинського шкільництва [1; 9], але й базою для формування вітчизняної шкільної драми [7; 133].

Висновки. Отже, 1621 р. у Римі заснований римо-католицький чернечий орден піарів, головний вектор діяльності якого полягав у навчанні і вихованні дітей та юнацтва. Впродовж кінця XVII – першої пол. XIX ст. осередки цього ордену функціонували на теренах Волині, зокрема, в Любешові, Дубровиці та Межирічі Корецькому. Тамтешні піарські школи славилися як взірцеві, оскільки засади їхньої навчально-виховної діяльності орієнтувалися на кращі досягнення тогочасної європейської освіти і науки.

Однією зі складових культурно-освітньої праці ордену піарів на Волині стало функціонування шкільного театру. Його діяльність була багатоаспектною. По-перше, театральні постановки в піарських колегіумах стали виявами західноєвропейського мистецтва, до набутків якого ченці-піари активно залучали своїх вихованців. По-друге, шкільний театр виконував дидактичну функцію, що полягала в розвитку пам'яті і уяви учнів, вдосконаленні дикції та полегшенні запам'ятовування сентенцій античних авторів, оволодінні ними знаннями, зокрема латини, а також набутті ораторських здібностей. По-третє, діяльність шкільного театру спрямовувалася на досягнення головної мети ордену – морального виховання учнів. Зрештою, театральні вистави учнів піарських колегіумів Волині ставали непересічними культурними подіями краю. У контексті розвитку вітчизняної культури кінця XVII-XVIII ст. орденський шкільний театр при піарських освітніх закладах Волині, відіграв надзвичайно вагомий роль, оскільки кращі його традиції послужили основою для формування і розвитку української шкільної драми.

Список використаної літератури

1. *Антонович Д.* Триста років українського театру. 1619-1919 / Д. Антонович. – Прага : Укр. громад. видавничий фонд, 1925. – 278 с.
2. *Буравський О. А.* Культурно-освітня діяльність римо-католицьких орденів на Правобережній Україні наприкінці XVIII – першої пол. XIX ст. / О. А. Буравський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/46613/2011_60_12.pdf?sequence=1 (30.10.2016).
3. *Волосатих О. Ю.* Музична й театральна культура маєтків Правобережної України (перша пол. XIX ст.) / О. Ю. Волосатих // Часопис Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. – 2012. – № 4 (17). – С. 62-76.
4. *Огнева О.* Любешівська школа піарів: вчителі та учні / О. Огнева // Історія релігій в Україні. – Тези III круглого столу (Львів, 3-4 травня 1993 р.). – Київ – Львів, 1993. – С. 83-84.
5. *Прищепя О. П.* Польські школи в культурному довіді міських поселень Правобережної України наприкінці XVIII – початку XIX ст. / О. П. Прищепя // Meritum. – 2013. – № 5. – С. 53-62.
6. *Резанов В. И.* К истории русской драмы. Экскурс в область театра иезуитов / В. И. Резанов. – Нежин : Типография В. К. Меленевского, 1910. – 473 с.
7. *Семчишин М.* Тисяча років української культури (Історичний огляд культурного процесу) / М. Семчишин. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто : Наук. товариство ім. Т. Шевченка, 1985. – 579 с.
8. *Софронова Л. А.* Поэтика славянского театра XVII – первой пол. XVIII в.: Польша, Украина, Россия / Л. А. Софронова. – М. : Наука, 1981. – 261 с.
9. *Шамаєва К.* Чеські музиканти на Волині / К. Шамаєва // Велика Волинь: Наук. зб. Товариства дослідників Волині. – Житомир-Малин, 2001. – Т. 24. – С. 4-6.

10. **Шеретюк Р.** «Благочестя і освіта»: Просвітницькі ідеї Йосифа де Каласанса та їхній вплив на духовно-культурне життя Волині (XVII – перша пол. XIX ст.) / Р. Шеретюк, Н. Стоколос // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 27. – Рівне : РДГУ, 2016. – С. 208-214.

11. **Raszewski Z.** Krótka historia teatru polskiego / Z. Raszewski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1977. – 280 s.

12. **Saint Joseph Calasanz** // Annus lubilaei Scholarum Piarum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scolopi.org/en/calasanz/> (18.11.2015)

References

1. **Antonovych D.** Trysta rokov ukraïnskoho teatru. 1619 – 1919 / D. Antonovych. – Praha : Ukrainskyi hromadskyi vydavnychi fond, 1925. – 278 s.

2. **Buravskiy O. A.** Kulturno-osvitnia diïalnist rymo-katolytskykh ordeniv na Pravoberezhnii Ukraini naprykintsi XVIII – pershii polovyni XIX st. / O. A. Buravskiy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/46613/2011_60_12.pdf?Sequence=1 (30.10.2016).

3. **Volosatykh O. Yu.** Muzychna y teatralna kultura maietkiv Pravoberezhnoi Ukrainy (persha polovyna KhIKh st.) / O. Yu. Volosatykh // Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. – 2012. – № 4 (17). – S. 62-76.

4. **Ohnieva O.** Liubeshivska shkola piariv: vchyteli ta uchni / O. Ohnieva // Istoriiia religii v Ukraini. – Tezy III kruhloho stolu (Lviv, 3-4 travnia 1993 r.). – Kyiv – Lviv, 1993. – S. 83-84.

5. **Pryshchepa O. P.** Polski shkoly v kulturnomu dovkilli miskykh poselen Pravoberezhnoi Ukrainy naprykintsi XVIII – pochatku XIX st. / O. P. Pryshchepa // Meritum. – 2013. – № 5. – S. 53-62.

6. **Rezanov V. Y.** K ystoryy russkoi dramy. Èkskurs v oblast teatra yezuytov / V. Y. Rezanov. – Nezhyn: Typohrafyia V. K. Melenevskoho, 1910. – 473 s.

7. **Semchyshyn M.** Tysiacha rokov ukraïnskoi kultury (Istorychnyi ohliad kulturnoho protsesu) / M. Semchyshyn. – Niu-York – Paryzh – Sidnei – Toronto : Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka, 1985. – 579 s.

8. **Sofronova L. A.** Poëtyka slavianskoho teatra XVII – pervoi polovyny XVIII v.: Polsha, Ukrayna, Rossyia / L. A. Sofronova. – M. : Nauka, 1981. – 261 s.

9. **Shamaieva K.** Cheski muzykanty na Volyni / K. Shamaieva // Velyka Volyn: Naukovyi zbirnyk Tovarystva doslidnykiv Volyni. – Zhytomyr-Malyn, 2001. – T. 24. – S. 4-6.

10. **Sheretiuk R.** «Blahochestia i osvita»: Prosvitnytski ideï Yosyfa de Kalasansa ta yikhniï vplyv na dukhovno-kulturne zhyttia Volyni (KhVII – persha polovyna KhIKh st.) / R. Sheretiuk, N. Stokolos // Aktualni problemy vitchyzniansoi ta vsesvitnoi istorii: Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Vypusk 27. – Rivne : RDGU, 2016. – S. 208-214.

11. **Raszewski Z.** Krótka historia teatru polskiego / Z. Raszewski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1977. – 280 s.

12. **Saint Joseph Calasanz** // Annus lubilaei Scholarum Piarum [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://scolopi.org/en/calasanz/> (18.11.2015).

ШКОЛЬНЫЙ ТЕАТР В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРДЕНА ПИАРОВ НА ВОЛЫНИ (XVIII – ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XIX В.)

Шеретюк Руслана Николаевна, доктор исторических наук, доцент,
Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне

Выяснены обстоятельства возникновения римо-католического монашеского ордена пиаров на Волини и основные принципы его культурно-образовательной деятельности в течении XVIII – первой пол. XIX в. Выявлено, что одним из ее векторов стало включение в учебно-воспитательную программу сценического и музыкального искусства, что воплотилось, в частности, в функционировании школьного театра. Рассмотрены ведущие аспекты значения школьных театральных постановок для формирования личности воспитанника пиарского коллегия на территории Волини.

Ключевые слова: Иосиф де Каласанс, орден пиаров, Волинь, пиарский коллегия, школьный театр, музыкальное искусство.

SCHOOL THEATER IN THE CONTEXT OF CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITY OF PIARIST ORDER IN VOLYN (XVIII – THE FIRST HALF OF THE NINETEENTH CENTURY)

Sheretyuk Ruslana, Doctor of Historical Sciences, Docent
Rivne State Humanitarian University, Rivne

It was found out the circumstances of the rise the Roman Catholic monastic order of Piarists in Volyn and main fundamentals of its cultural and educational activities during the XVIII – the first half of the nineteenth century. It was revealed that one of its vectors was including in teaching and educational program theatrical and musical art, that embodied particularly in the functioning of school theater. It was considered the leading aspects of value of the school theatrical settings for the formation of pupil's personality of Piarist College on the territory of Volyn.

Key words: Joseph de Kalasans, Order of Piarists, Volyn, Piarist college, school theater, musical art.

UDC 2-737:792(477.81/.82)«17/18»
**SCHOOL THEATER IN THE CONTEXT OF CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITY
OF PIARIST ORDER IN VOLYN (XVIII – THE FIRST HALF OF THE NINETEENTH CENTURY)**

Sheretiuk Ruslana, Doctor of Historical Sciences, Docent,
Rivne State Humanitarian University, Rivne

The aim of research is to find out the circumstances of the rise the Roman Catholic monastic order of Piarists in Volyn, the main fundamentals of its cultural and educational activities and also the role and significance of using theatrical and musical art in the educational program of those Piarists colleges during XVIII – the first half of the nineteenth century.

Methodology of research. It was considered twelve major publications (articles and monographs) of modern Ukrainian, Russian and Polish authors on this topic. Although they have mediated and generalizing character to the subject of scientific exploration, but the factual material that contained in them, was widely used by the author.

Results. It was determined that the functioning of school theater in the context of cultural and educational activities of Piarists order had multifaceted meaning. Firstly, theatrical productions in Piarist Colleges in Volyn were the manifestations of Western European Art baroque, to heritage of which monks-piaists actively enlist their students. Secondly, the school theater had powerfully developed didactic function, which consisted in the development of memory and imagination of students, improving diction and facilitating memorizing sententiae of ancient authors, getting knowledge, in particular, in Latin, and acquiring speaking skills. Thirdly, the activity of the Order school theater was directed to achieving the common goal of moral education of students. Eventually, theater performances of students from Piarist colleges in Volyn became outstanding cultural events of the region.

Newness. Because of the absence of complex research of this problem, it was made an attempt to explore the question of functioning the school theater in the context of cultural and educational activities of Piarists order in Volyn during XVIII – the first half of the nineteenth century.

Practical significance. Article enrich the domestic religious studies, cultural studies, art criticism, pedagogy by new knowledge about the cultural and artistic vector of the activity of Roman Catholic Order of Piarists in Ukraine.

Key words: Joseph de Kalasans, Order of Piarists, Volyn, Piarist college, school theater, musical art.

Надійшла до редакції 25.11.2016 р.

УДК 008:392(=161.2)

**ТРАДИЦІЙНІ ОБРЯДИ ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ
ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ**

Вишнеvsька Галина Георгіївна, кандидат культурології, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ;
Гаєvsька Тетяна Ілліvна, кандидат історичних наук, старший науковий
Співробітник Інститут культурології НАМ України, м. Київ
T25t@i.ua

Аналізуються обряди звичаєвого права українців у контексті збереження і популяризації історико-культурної спадщини. Звичаєве право формувалося впродовж століть і має велике значення у наукових дослідженнях з культурології з питань регулювання суспільних відносин. Обряди звичаєвого права виникли і формувалися в ході еволюції господарсько-побутових відносин, спиралися на загальноприйнятні норми поведінки (обряди), що виникли в складних життєвих ситуаціях, вони стають мірилом облаштування громадського й приватного життя. Результати дослідження свідчать, що відмовившись свого часу від багатьох обрядів минулого, сучасна громадська свідомість відчуває потребу в їх відродженні, зокрема у сфері культури як засадничої підвалини духовного єднання нації, модернізації українського суспільства на усталених обрядах.

Ключові слова: обряд, звичаєве право, історико-культурна спадщина, норми-поведінки.

Постановка проблеми. Потреба наукових досліджень культурної спадщини в рамках культурології обумовлена зростаючим міжнародним інтересом до історико-культурної спадщини українців. Особливої уваги набуває нематеріальна культурна спадщина як головного джерела культурного різноманіття, про що також наголошено у Рекомендаціях ООН про збереження традиційної культури і фольклору. Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону нематеріальної культурної спадщини» від 17 жовтня 2003 р. має забезпечити охорону і «проявляється, inter alia, у таких галузях: а) усних традиціях та формах вираження, зокрема в мові як носії нематеріальної культурної спадщини; б) виконавському мистецтві; в) звичаях, обрядах, святкуваннях; г) знаннях та практиці, що стосуються природи і всесвіту; е) традиційних ремеслах» [6].

ЗМІСТ

Розділ I. ДИНАМІКА КУЛЬТУРИ. КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ. КУЛЬТУРА ТА ТРАДИЦІЇ

<i>Любченко О.М.</i> Соціальна сутність дозвілля в античній Греції	3
<i>Шерстюк Р.М.</i> Шкільний театр у контексті культурно-освітньої діяльності ордену піарів на Волині (XVIII – перша половина XIX ст.)	8
<i>Вишневецька Г.Г., Гаєвська Т.І.</i> Традиційні обряди звичаєвого права у контексті збереження та популяризації історико-культурної спадщини України	13
<i>Грінберг Л.Ф.</i> Культурологічна концепція П.О. Куліша	19
<i>Дабло Л.Г.</i> Культурологічна складова наукового доробку в багатовекторній діяльності Д. Овсянико-Куликовського	25
<i>Богатікова О.В.</i> Громадська діяльність Г. Павлуцького як складова розбудови українського культурного простору кінця XIX – початку XX століття	30
<i>Давва В.В.</i> Українська культура в умовах ідеологічної боротьби 1917-1920 років	35
<i>Фарина О.В.</i> Культуротворчі рефлексії греко-католицького духовенства в історіософській парадигмі Східної Галичини 1921-1946 років	42
<i>Холодинська С.М.</i> Концепція деструкції Михайля Семенка та трансгресивний досвід Жоржа Батая: потенціал паралельного аналізу	49
<i>Кригіна О.В.</i> Метричні книги: вимоги та особливості ведення	56
<i>Нікольченко Ю.М.</i> Берестецька битва 1651 року у наукових публікаціях документознавчого характеру в Україні: моніторинг інформаційного потоку	62
<i>Лучанська В.В.</i> Культурогенез еволюції взаємовідносин людини й природи	67

Розділ II. ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ

<i>Причепій Є.М., Причепій О.Є.</i> Моделі космосу в орнаментах Подільських рушників	75
<i>Кухаренко О.О.</i> Дослідження національної обрядовості за допомогою структури весільного циклу	82
<i>Маркова О.М.</i> Музыкальная культурология как дисциплина музыкальной высшей школы	87
<i>Бабушка Л.Д.</i> Ритуальна та ігрова доміанти в просторах свята й фестивалі: культурологічний аспект	92
<i>Волкова Г.В.</i> Ритуал як культурний феномен і основа освітньо-творчих акцій	99
<i>Гайдукевич К.А.</i> Масове свято як соціокультурний феномен	105
<i>Чернишевич Н.І.</i> Масове видовище: символічний зміст та форми	112
<i>Морозова О.В., Морозова Т.П.</i> Матеріалізація задуму культурно-мистецького проекту в умовах пітчінгу	117
<i>Карпова Л.О.</i> Комунікативний аспект міжнародної практики художньої культури	123

**Розділ III. КУЛЬТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО.
КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ**

<i>Личкова В.А.</i> Семіотика українського та польського авангарду (на прикладі творчості О.Богомазова і художників «Краківської групи)	129
<i>Доброср Н.В.</i> Код культури як механізм самореалізації особистості	135
<i>Дихнич Л.П., Костюченко О.В.</i> Гендерне тло у сучасних дослідженнях моди	140
<i>Кіндратюк Б.Д.</i> Дзвонарська культура України: перспективи кампанологічних студій	148
<i>Бабкін В.О.</i> Європейська стратегія у сфері культури	152
<i>Лапська О.О.</i> Громадські організації і їх роль у реалізації завдань міжнародного співробітництва у бібліотечній галузі України	158
<i>Зараховський О.Є.</i> Друковані інформаційні джерела про туристичні об'єкти культурної спадщини Черкащини: аналіз та узагальнення	163
<i>Булгакова Н.В.</i> Впровадження іноземного досвіду щодо організації залізничних круїзів в Україні	168

Розділ IV. ПОВІДОМЛЕННЯ, ІНФОРМАЦІЯ, РЕЦЕНЗІЇ

<i>Грипич С.Н., Семенюк Г.П.</i> Книжкові пам'ятки XIX – поч. XXI ст. у фондах наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету: напрями наукового розкриття	175
<i>Медведєва В.М.</i> Книгознавча школа Київського національного університету культури і мистецтв: тенденції формування і нові перспективи	180
<i>Сабадаш Ю.С., Натяма С.В.</i> Наукові бібліотеки України: здобутки і проблеми (на прикладі наукової бібліотеки Маріупольського державного університету)	188
<i>Дем'янюк М.Б.</i> Діяльність спілки християнських письменників України як втілення синергії гуманізму, етики та естетики	195
<i>Виткалов В.Г., Виткалов С.В.</i> Антологія як спосіб презентації книгознавчої школи	201

CONTENTS

Part I. DYNAMICS OF CULTURE. CULTURAL MEMORY. CULTURE AND TRADITIONS

<i>Lyubchenko O.</i> The social essence of the leisure in the ancient Greece	3
<i>Sheretyuk R.</i> School theater in the context of cultural and educational activity of piarist order in Volyn (XVIII – the first half of the nineteenth century)	8
<i>Vishnevskaya G., Gayevskaya T.</i> Traditional rites of customary law in the context of preserving and popularization of the historical and cultural heritage of Ukraine	13
<i>Grinberg L.</i> Pantheylemon Kulish culturological concept	19
<i>Dablo L.</i> A Culturological component of the scientific heritage in the D. Ovsyanyko-Kulikovskiy's multi-vector activities	25
<i>Bogatikova E.</i> Pavlutskiy's social activity as an integral part of the Ukrainian cultural space creation of the late XIX – early XX centuries	30
<i>Davva V.</i> The Ukrainian culture in the ideological struggle of 1917-1920	35
<i>Faryna O.</i> Cultural and creative reflections of Greek catholic clergy in historiosophical paradigm of Eastern Galicia in 1921-1946	42
<i>Kholodynskaya S.</i> Mihal' Semenko's conception of destruction and Georges Bataille's transgressive experience: potential of parallel analysis	49
<i>Kryhina O.</i> Parish registers: requirements and records management	56
<i>Nikolchenko Y.</i> The Berestetsk battle of 1651 in the scientific publications of the documental nature in Ukraine: the monitoring of the information flow	62
<i>Luchanskaya V.</i> The cultural genesis of human and nature relationships evolution	67

Part II. PROBLEMS AND CONTRADICTIONS OF MODERN CULTURAL PROCESS

<i>Prychepiy Y., Prychepiy O.</i> The space models in the Podillya towel ornaments	75
<i>Kukharenska O.</i> The study of the national rituals by means of the wedding cycle structure	82
<i>Markova E.</i> Music culturology as the discipline of the music high school	87
<i>Babushka L.</i> Ritual and game dominance in the spaces holiday and festivation: cultural aspects	92
<i>Volkova G.</i> Ritual as a cultural phenomenon and the basis of the educational-creative shares	99
<i>Gaidukevych K.</i> A mass festival as a social and cultural phenomenon	105
<i>Chernyshevych N.</i> A mass spectacle: the symbolic content and form	112
<i>Morozova O., Morozova T.</i> Materialization of idea of cultural and art project in the conditions of pitching	117
<i>Karpova L.</i> Communicative aspect of the international practice of the art culture	123

Part III. CULTURE AND SOCIETY.**CULTURE OF PROFESSIONAL SPHERE OF ACTIVITY**

Lychkovakh V. The semiotics of the ukrainian and polish avant-garde (on example of O. Bogomazov and the artists of «Krakow group»)	129
Dobroyer N. The culture code as a mechanism for person's self-realization	135
Dyhnych L., Kostyuchenko O. Gender background in modern fashion research	140
Kindratiuk B. The bell-ringing culture of Ukraine: campanalogy studies perspectives	148
Babkin V. The European strategy in the field of culture	152
Lapska O. Public organizations and their role in the realisation of international cooperation in the field of librarianship in Ukraine	158
Zarakhovskiy A. Printed sources of information about tourist objects of cultural heritage of Cherkassy region: analysis and generalization	163
Bulgakova N. The introduction of foreign experience in the organization of railway cruises in Ukraine	168

Part IV. REPORTS, INFORMATION, REVIEWS

Hrypych S., Semeniuk G. The books of XIX – early XXI centuries in the academic library funds of Rivne state humanitarian university	175
Medvedeva V. Bibliological school Kyiv national university of culture and arts: trends and formation of new prospects	180
Sabadash J., Natayma S. Scientific libraries of Ukraine: achievements and problems (on the basis of the scientific library of Mariupol state university)	188
Demyanyuk M. The union of Christian writers of Ukraine activities as the embodiment of humanism, ethics and aesthetics synergy	195
Vytcalov V., Vytcalov S. Anthology as method of presentation of bibliological of school	201

ISSN 2518-1890

Наукове видання
Scientific edition

Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку
Науковий збірник

Ukrainian culture: past, modern and ways of development
Scientific journals

Напрямок: Культурологія
Branch: Culture study

Випуск 23
Issue 23

Редактор:
В.Г. Виткалов
Editor:
V.G. Vytkalov

Художній редактор:
О.К. Литвин
Artistic editor:
O.K. Lytvyn

Комп'ютерна верстка:
Л.М. Федорук
Computer make-up:
L.M. Fedoruk

У зв'язку з технічними умовами збірник виходить друком у березні 2017 року

Підписано до друку 29.12.2016 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 23,9. Наклад 100.

Видавничі роботи: ***ППДМ***
свідоцтво про державну реєстрацію РВ №11 від 12.06.2002 р.
35304, Рівненська обл., Рівненський р-н, с. Корнин, вул. Центральна, 58
Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12,
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. (0362) 63-42-62
Електронна версія збірника: kulturologiya.rv.ua